



พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด
ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี*
BUDDHIST METHODS FOR TEMPLE'S PUBLIC WELFARE
AT CHAIBADAN DISTRICT IN LOPBURI PROVINCE

พระครูสมุห์นิพิฐพนธ์ ญาณพโล

Phrakhrusamu Nipitpon Yanabalo

วัดลำนารายณ์ ลพบุรี

Wat Lam Narai, Lopburi

Corresponding Author E-mail: nonchapat.p@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ 2. เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน พรรษาต่างกัน วุฒิการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และ 3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน 2. ด้านการปฏิบัติตามแผน ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับชุมชน 3. ด้านการ



ตรวจสอบ ขาดการติดตามการทำงาน และ 4. ด้านการแก้ไขปรับปรุง ขาดการประเมินผล และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปรับปรุง

คำสำคัญ: พุทธวิธีบริหารจัดการ; งานสาธารณสงเคราะห์; จังหวัดลพบุรี

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of monks' opinions on the Buddhist management methods for public welfare, 2. to compare the level of monks' opinions on the Buddhist management methods for public welfare according to personal factors, and 3. to study the problems, obstacles, and suggestions for the Buddhist management methods for public welfare of monasteries at Chaibadan District, Lopburi Province. This research employed mixed-methods. The quantitative research, the researcher collected data from 127 samples who were monks. Data analysis was performed using descriptive statistics, including percentages, means, standard deviations, and inferential statistics. The qualitative research analyzed documents and used in-depth-interview script to collect field data from 10 key informants. Data were analyzed using content descriptive interpretation.

Findings were as follows: 1. The overall level of monks' opinions on the Buddhist management methods for public welfare was high. When considered by individual aspects, all were found to be at a high level. 2. A comparison of opinions of Buddhist monks towards the Buddhist approach to public welfare management, classified by personal factors, indicated that monks with different ages, years of ordination (Pansa), and educational qualifications did not show significant differences in their overall opinions on Buddhist management methods for public welfare. Therefore, the set hypothesis was rejected. 3. The identified problems, obstacles, and suggestions included: 1. Planning; lack of clear objectives, 2. Implementation; lack of effective communication with the community, 3. Monitoring; lack of work follow-up, and 4. Improvement; lack of performance evaluation and application of technology for improvement.

Keywords: Buddhist Management Methods; Public Welfare; Lopburi Province



บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และเพื่อความสุขแก่มหาชนเป็นอันมาก เป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก ดังที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานพระพุทธพจน์ไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย ดังนั้น จึงนับได้ว่าเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งของพระสงฆ์ต้องให้การสงเคราะห์ประชาชนให้พ้นจากทุกข์ยาก

การสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นการแสดงถึงบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ไทยในด้านสังคมสงเคราะห์ และการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเอื้อเฟื้อต่อกันและกันทั้งสองฝ่าย คณะสงฆ์พิจารณาเห็นความสำคัญในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนเพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัดที่จะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ (ยุทธนา พูนเกิดมะเริง, 2565) การแสดงบทบาทหน้าที่ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยมีประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงกันมากพอสมควร เพราะในอดีตคนไทยมักเข้าใจกันว่าหน้าที่ของพระสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนา คือ การสงเคราะห์ประชาชนด้านการสอนธรรมเป็นหลัก หรือเป็นการเน้นบทบาทหน้าที่ในเชิงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และมีประเด็นวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่บ่อยครั้งว่า พระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางโลก รวมถึงกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

จะเห็นได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของวัดและคณะสงฆ์ส่วนมาก ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานด้านสาธารณสงเคราะห์ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เพราะคาดหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์และความสำเร็จจากรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณะสงเคราะห์มาเป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ระดับวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีในการนำไปใช้ต่อไป



วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
- 2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 คน
- 2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม จำนวน 10 รูปหรือคน ที่มีความเกี่ยวข้องหรือสนใจใน งานสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ 1. กลุ่มพระสังฆาธิการ 2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น และ 3. กลุ่มนักวิชาการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม 5 ระดับ
- 3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่าง กำหนดวัน เวลา และสถานที่เพื่อแจกแบบสอบถามและเก็บกลับคืน นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการและสถิติที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป
- 4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยสร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง



5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติที่เหมาะสม คือ 1. หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. การทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวม

พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน	4.09	0.67	มาก
2. ด้านการปฏิบัติตามแผน	4.00	0.79	มาก
3. ด้านการตรวจสอบ	3.94	0.83	มาก
4. ด้านการแก้ไขปรับปรุง	3.99	0.81	มาก
รวม	4.00	0.72	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, $S.D.=0.72$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ 1-4

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	อายุ	1.594	0.194		✓
2	พรรษา	2.511	0.062		✓
3	วุฒิการศึกษา	1.462	0.236		✓
4	ตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์	1.611	0.204		✓



3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีดังต่อไปนี้ 1. ด้านการวางแผน ปัญหา อุปสรรค คือ การขาดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนในการวางแผนงานสาธารณสงเคราะห์ ข้อเสนอแนะ คือ วัดควรเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างละเอียด อาจจะผ่านการสำรวจ การสัมภาษณ์ หรือการพูดคุยกับผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จากนั้นจึงกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของงานสาธารณสงเคราะห์ให้ชัดเจน 2. ด้านการปฏิบัติตามแผน ปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับชุมชนในการวางแผนและดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ ทำให้ชุมชนไม่รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ หรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานอย่างถ่องแท้ ข้อเสนอแนะ คือ วัดควรส่งเสริมให้มีการสื่อสารเชิงรุกกับชุมชนมากขึ้น เช่น การจัดประชุมชี้แจง การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วม เพื่อให้แผนงานตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง 3. ด้านการตรวจสอบ ปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพในการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะ คือ วัดควรมีการจัดอบรมหรือให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบภายใน การบัญชี และการจัดทำรายงานทางการเงินที่ถูกต้องและโปร่งใส และ 4. ด้านการแก้ไขปรับปรุง ปัญหา อุปสรรค คือ วัดบางแห่งยังขาดระบบและกลไกที่ชัดเจนในการนำผลการประเมินการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ไปสู่การแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะ คือ วัดควรพัฒนาระบบและกลไกที่ชัดเจนในการนำผลการประเมินไปสู่การปฏิบัติ เช่น การจัดประชุมพิจารณาผลการประเมินและวางแผนการปรับปรุง การกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผน การติดตามและประเมินผลการปรับปรุง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ 1. การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า วัดมีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อความสุขของชุมชน มีการสนับสนุนโครงการส่งเสริมสุขภาพชุมชน มีการให้อาหารและเครื่องดื่มแก่พระสงฆ์เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และมีการช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์ด้วยอาหารและเครื่องดื่มอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์ดิเรก อดิเรกสุโก (2560) ที่ได้วิจัย



เรื่อง การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายว่า งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกันทุกด้าน เพราะว่า พระสงฆ์สนับสนุนส่งเสริมให้มีการอบรมและสอนศีลธรรม จริยธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจแก่นักเรียนในสถานศึกษาและโรงเรียน มีการประกาศให้สถานที่วัดเป็นสถานที่ปลอดสิ่งเสพติดให้โทษ อบายมุขและการพนัน มีส่วนร่วมสนับสนุน อุทิศภิกษาในการสร้างตึกผู้ป่วย และพระสงฆ์มีส่วนร่วม สนับสนุน ช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางธรรมชาติ อยู่ในระดับมากเหมือนกัน

2. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า วัดมีการประชุมวางแผนดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ วัดได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการมอบสิ่งของช่วยเหลือประชาชนมีการตรวจสอบการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ และมีการทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุญญ์) และคณะ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพญานิเวศวิหาร ตามแนวพระดำริสมเด็จพระสังฆราช ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่ได้รับการสงเคราะห์จากวัดพญานิเวศวิหารที่มีต่อกระบวนการในการบริหารจัดการงาน สาธารณสงเคราะห์ของวัดพญานิเวศวิหารตามแนวพระดำริสมเด็จพระสังฆราช ในกระบวนการบริหารแบบ PDCA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายได้ว่า งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกันทุกด้าน เพราะว่า วัดมีการประชุมวางแผนเตรียมการในการช่วยเหลือประชาชน วัดได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการมอบสิ่งของช่วยเหลือประชาชน บุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่มีความเต็มใจและให้ความร่วมมือในการตรวจสอบเป็นอย่างดี วัดมีการปรับปรุงวิธีการให้ความช่วยเหลือ และวิธีการมอบสิ่งของให้ดีขึ้นเหมือนกัน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ การเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน พรรษาต่างกัน วุฒิการศึกษาต่างกัน และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล



จังหวัดลพบุรี พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้ อาจจะแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน ไม่มีผลที่แตกต่างกันในการแสดงความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์สมบัติ ธมมทินโน (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกสถานภาพส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกตัวแปร ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

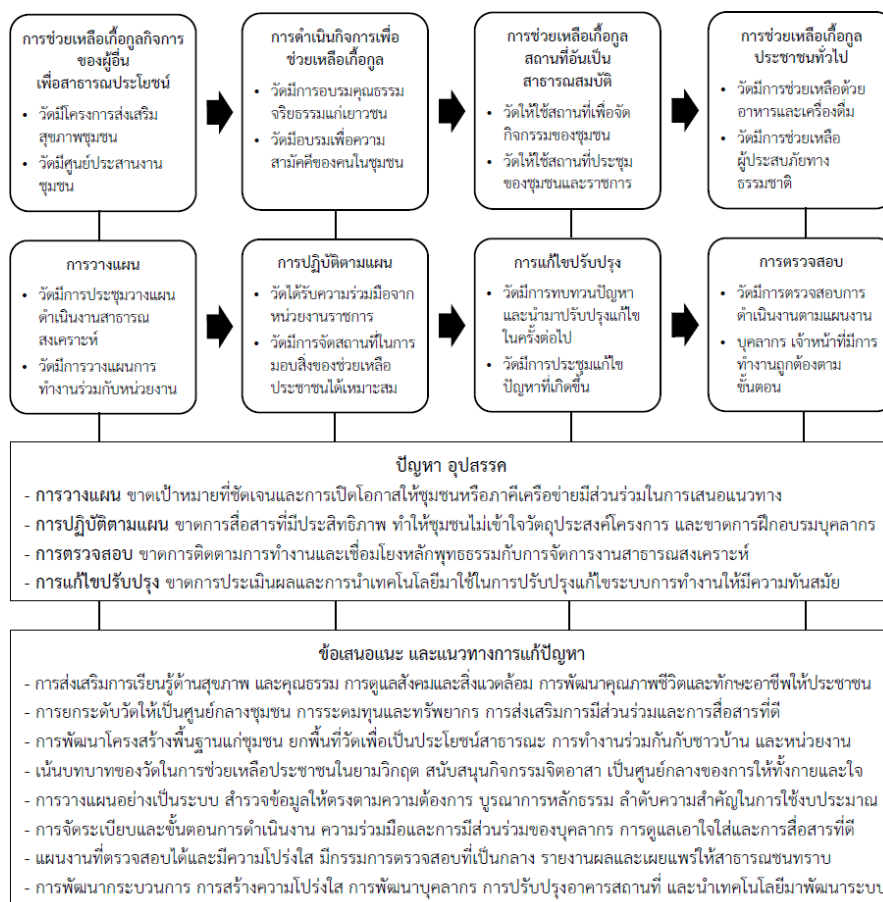
3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปัญหา อุปสรรค พบว่า ได้แก่ มีแนวทางไม่แน่นอน ดำเนินงานไม่เต็มที่ รู้ไม่ทันปัญหา และย่ำอยู่กับที่ปัญหาเดิม ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การวางแผนไม่ชัดเจน ขาดความตั้งใจ และความรับผิดชอบ ไม่มีการตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และไม่ปรับปรุงแก้ไขปัญหาตามผลที่พบและได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆการีวิมล (สุเทพ รัตโก) และประเวศ อินทองปาน (2567) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยผลการวิจัยพบว่า วัดขาดจิตอาสาที่จะช่วยขนของไปบริจาคตามที่ต่าง ๆ ช่วงเวลาที่จัดโรงทานไม่สะดวกกับคนที่เลิกงานเย็น การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง จึงทำให้ไม่ได้รับข่าวสาร ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การประสานงานล่าช้ากับเจ้าคณะปกครอง พระเถรานุเถระผู้ใหญ่ จากระดับบนสู่ระดับล่าง คือ พระลูกวัด และประสานเชื่อมโยงไปยังชุมชน หมู่บ้าน ชาวบ้าน หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
2. ข้อเสนอแนะ พบว่า มีอยู่สองเรื่องใหญ่ ๆ ดังนี้ 1. การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาลควรต้องควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือ กับองค์กรต่าง ๆ และ 2. การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด เน้นที่การวางแผนโดยยึดความต้องการชุมชน และบูรณาการหลักธรรมในการดำเนินงาน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากว่า การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความรู้ สุขภาพ และคุณธรรม ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือ กับองค์กรต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือชุมชน และการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล ควรต้องเน้นที่การวางแผนโดยยึดความต้องการชุมชน บูรณาการหลักธรรมในการดำเนินงานและมีการปฏิบัติตามแผนอย่างเป็นระเบียบ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิฑูรณคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการ

หมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ คือ การวางแผนงานจะต้องดำเนินงานให้เหมาะสมกับพื้นที่ในการดำเนินโครงการ การปฏิบัติตามแผนงานเป็นการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้อย่างรอบคอบให้เกิดประสิทธิภาพ การตรวจสอบและประเมินผล มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงเป็นการนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการที่เกิดข้อผิดพลาดหรือไม่เกิดประสิทธิภาพไปปรับปรุงและเข้าสู่กระบวนการวางแผนอีกครั้ง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย



จากภาพที่ 1 พบว่า สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

1. การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด พบว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นส่วนที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญมากที่สุด เพราะในวัดอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการสนับสนุนโครงการส่งเสริมสุขภาพชุมชน การเปิดตั้งศูนย์ประสานงานของกรมควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการสอนฝึกอบรมวิชาชีพ ส่วนที่ให้ความสำคัญรองลงมา คือ การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อความสุขของชุมชน การอบรมแนะนำด้านความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชน ต่อมาส่วนที่ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการให้ใช้อาคารอเนกประสงค์ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ประชุมของชุมชนและราชการ และการให้ใช้อาคารของวัดเป็นศูนย์พยาบาลผู้ป่วย ส่วนการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป แม้ว่าพระสงฆ์จะให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย แต่ก็ยังอยู่ในระดับมาก จึงถือว่ายังเป็นส่วนสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์ เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์ด้วยอาหารและเครื่องดื่ม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางธรรมชาติ และการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง ผู้ยากไร้ หรือคนไร้ที่อยู่อาศัย

2. การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด พบว่า พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับด้านการวางแผนมากที่สุด เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการประชุมวางแผนดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ การวางแผนการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือประชาชน และการวางแผนงบประมาณในการดำเนินงานตามแผนงานสาธารณสงเคราะห์ ส่วนที่ให้ความสำคัญรองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติตามแผน เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการมอบสิ่งของช่วยเหลือประชาชน มีการจัดสถานที่ในการมอบสิ่งของช่วยเหลือประชาชนได้เหมาะสม ไม่แออัด สะดวกสบาย และเข้าถึงได้ง่าย และมีการดำเนินการมอบสิ่งของให้ความช่วยเหลือประชาชน เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีความวุ่นวาย ส่วนที่ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 คือ ด้านการแก้ไขปรับปรุง เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป การประชุมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานจัดกิจกรรมการให้ความช่วยเหลือ และการร่วมกับคณะสงฆ์



และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาผู้ประสบภัย ส่วนด้านการตรวจสอบ แม้ว่าพระสงฆ์จะให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย แต่ก็ยังอยู่ในระดับมาก จึงถือว่ายังเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการตรวจสอบการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ บุคลากร เจ้าหน้าที่มีการทำงานถูกต้องตามขั้นตอน มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจเช็คสิ่งของการช่วยเหลือ

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการสำรวจข้อมูล พบว่าคณะสงฆ์ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันทั้งด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ แต่ด้วยพระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ จึงทำให้พื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม การปลูกฝังค่านิยม เป็นต้น ทำให้พื้นฐานทางความคิด และทัศนคติที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จึงมีระดับความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน แม้ว่าปัจจัยในส่วนของพรรษาที่แตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อด้านการปฏิบัติตามแผนแตกต่างกัน ได้แก่พระสงฆ์ที่มีพรรษา 11-20 พรรษา มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ด้านการปฏิบัติตามแผน มากกว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษา 21-30 พรรษา และมีความคิดเห็นน้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษา 31 พรรษาขึ้นไปก็ตาม แต่ในภาพรวมปัจจัยในส่วนของพรรษาก็ยังมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน แสดงว่าความแตกต่างที่ส่งผลต่อด้านการปฏิบัติตามแผนไม่มีอิทธิพลมากพอที่จะทำให้การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีเกิดความแตกต่าง

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี 1. ปัญหา อุปสรรค จากการเก็บข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีนั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนไม่มีความคิดเห็นในส่วนนี้ แสดงว่า การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดส่วนใหญ่เป็นไปด้วยดี เพราะวัดต่าง ๆ ได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยความตั้งใจและมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนรอบข้าง แต่ยังมีพระสงฆ์บางรูปได้สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งหากไม่รับรู้และแก้ไขอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของงาน ปัญหาเหล่านั้นเริ่มจากการขาดเป้าหมายที่ชัดเจนในการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ส่งผลให้ทิศทางการดำเนินงานบางครั้งคลุมเครือและขาดการเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนะหรือร่วมวางแผนร่วมกัน นอกจากนี้ การสื่อสารกับชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้หลาย



ฝ่ายไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องก็ขาดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ รวมถึงขาดการติดตามประเมินผลที่เป็นระบบและชัดเจน ทั้งยังไม่มีการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรมและรอบด้าน ในยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว วัดเหล่านี้ยังไม่ได้นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อปรับปรุงระบบการทำงานให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งหมดนี้สะท้อนภาพรวมที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

2. ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

1. การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า

1. ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล วัดต้องส่งเสริมความรู้ สุขภาพ และคุณธรรมแก่ชุมชนอย่างครบถ้วน เพราะเชื่อว่า การพัฒนาจิตใจควบคู่กับร่างกายจะช่วยให้ประชาชนมีชีวิตที่สมดุลและเข้มแข็ง
2. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ วัดทำหน้าที่รวมพลังและเชื่อมโยงผู้คน รวมถึงองค์กรต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการช่วยเหลือ เพราะความร่วมมือกันทำให้การแก้ปัญหาชุมชนครอบคลุมและตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง
3. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ วัดพัฒนาสาธารณูปโภคและพื้นที่ส่วนรวม เพราะพื้นที่ที่มีความพร้อมและปลอดภัย เป็นพื้นฐานที่ช่วยให้ชุมชนดำเนินชีวิตได้สะดวกและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในสังคม พื้นที่สาธารณะจึงเป็นหัวใจของชุมชนที่เข้มแข็ง และ
4. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป วัดเป็นที่พึ่งในยามยาก เพราะความเมตตาและความเสียสละจะช่วยบรรเทาความทุกข์และเสริมสร้างความหวังให้แก่ผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้ การดูแลและส่งเสริมคุณธรรมในเยาวชนยังช่วยสร้างอนาคตที่ดีของชุมชนอย่างยั่งยืน

2. การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า

1. ด้านการวางแผน คือ วัดควรวางแผนอย่างละเอียดและเน้นความต้องการของชุมชน เพราะการเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริงช่วยให้ตั้งเป้าหมายได้ชัดเจนและการดำเนินงานมีทิศทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้การบูรณาการหลักธรรมพุทธศาสนาเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและคุณธรรมในการช่วยเหลือ
2. ด้านการปฏิบัติตามแผน คือ การแจกจ่ายสิ่งของอย่างเป็นระเบียบและปลอดภัยช่วยลดความวุ่นวายและเพิ่มประสิทธิภาพ อีกทั้งการดูแลกลุ่มเปราะบางและประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ทำให้ความช่วยเหลือไปถึงผู้ที่ต้องการจริง ๆ อย่างครบถ้วน
3. ด้านการตรวจสอบ คือ การมีคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นกลางและการเปิดเผยข้อมูลช่วยสร้างความโปร่งใส ป้องกันการทุจริต และสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชน รวมถึงการเตรียม พร้อมรับมือภัย



พิบัติทำให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และ 4. ด้านการแก้ไขปรับปรุง คือ การประชุมถอดบทเรียนและรับฟังเสียงประชาชนช่วยให้วัดสามารถปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การพัฒนาบุคลากรและสถานที่ช่วยเหลือเพิ่มความพร้อมและสร้างความมั่นใจในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรต้องมีนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนงานสาธารณสงเคราะห์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในทุกขั้นตอนของการวางแผนงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด
2. คณะสงฆ์ควรต้องมีนโยบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากร
3. คณะสงฆ์ควรต้องมีนโยบายการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความทันสมัยในการดำเนินงาน พร้อมทั้งพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรต้องจัดตั้งคณะทำงานภาคประชาชน เชิญตัวแทนชุมชนร่วมวางแผน จัดเวทีประชาคมระหว่างวัดและชุมชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน
2. คณะสงฆ์ควรต้องมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรให้มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นเกี่ยวกับหลักธรรม การบริหารจัดการ และทักษะการสื่อสารที่จำเป็นต่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของวัด
3. คณะสงฆ์ควรต้องมีการใช้เทคโนโลยีบริหารจัดการ โดยนำระบบฐานข้อมูลและช่องทางออนไลน์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน พัฒนาระบบติดตามและประเมินผล กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการวางแผนงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. การศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. การศึกษาพุทธนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี



เอกสารอ้างอิง

- พระครูพิทุรนคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และคณะ. (2565). การพัฒนาการบริหารจัดการ
โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์
ปริทรรศน์*, 11(3), 224-238.
- พระครูสังฆการวิมล (สุเทพ รติโก) และประเวศ อินทองปาน. (2567). รูปแบบการจัดการ
สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*,
10(3), 205-218.
- พระครูสังฆรักษ์สมบัติ ภูมิพินโน. (2562). *การพัฒนาการบริหารจัดการหน่วยอบรมประชาชน
ประจำตำบลของคณะสงฆ์ อำเภอน้ำน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (สารนิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุญโญ) และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการงานสา
ธารณสงเคราะห์ของวัดพญานังเชิงวรวิหาร ตามแนวพระดำริสมเด็จพระสังฆราช.
วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(4), 31-41.
- พระสมุห์ดิเรก อติเรกสุโก. (2560). *การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุทธนา พูนเกิดมะเรียง. (2565). *รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
จังหวัดนครราชสีมา* (ดุขนิพนธ์พุทธศาสตรดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธานุสาสนา).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York:
Harper and Row.